

Nr 37

Utlåtande i anledning av väckta motioner om obligatorisk medicinsk kontroll av barn.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 137 av fru *Olsson* och II: 170 av herrar *Antonsson* och *Boo* hemställs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning samt förslag rörande införande av obligatorisk medicinsk kontroll av alla barn, lämpligen i 3—4-årsåldern.

I motionerna framhålles bl. a. att i den översyn som pågår för att skapa bättre betingelser för vården av handikappade barn synes barn med vissa fysiskt sett relativt lindriga handikapp, främst de syn- och hörselskadade, ha ägnats föga uppmärksamhet. Några bestämda slutsatser rörande frekvensen lindrigt synskadade kan inte dragas, men i en undersökning av år 1952 beräknade skolöverstyrelsen att en promille av eleverna skulle vara i behov av undervisning i synklass. Beträffande de hörselskadade pekar undersökningar på en frekvens på 1,5—4 procent vid viskningsprov och på 5—6 procent vid audiometerprov.

Uppgifterna rörande förekomsten av syn- och hörselskadade barn är bristfälliga men det torde vara ett betydande antal som till följd av dylika handikapp får nedsatt möjlighet till normal kontakt med omgivningen och till att utvecklas på ett normalt sätt. Den bristfälliga vetenskapen om nämnda defekter är särskilt beklaglig, emedan ett tidigt uppdagande avsevärt ökar förutsättningarna att genom medicinsk behandling, träning av den kvarvarande sinnesförmågan, anskaffning av proteser o. d. förbättra barnens möjligheter till en normal utveckling socialt och intellektuellt. Det är synnerligen angeläget att alla barn vid lämplig ålder blir undersökta i syfte att klarlägga om de har normal förmåga i fråga om syn och hörsel.

Undersökningen bör emellertid inte inskränka sig till att gälla enbart syn- och hörselsinnena. Även talrubbingar och andra symtom bör uppmärksammas. Försäldrar slutar i regel att kontrollera sina barn vid barnavårdscentralerna innan de är tillräckligt gamla för att exempelvis talrubbingar skall kunna upptäckas.

Motionärerna anför att man i Storbritannien sedan flera decennier haft lagstiftning om dylik kontroll. Det åvilar de lokala skolmyndigheterna att kontrollera vilka barn inom deras områden som ev. behöver speciellt tillrättalagd undervisning. Kontrollen utföres genom läkarundersökning redan då barnet uppnått två års ålder. Målsmännen är skyldiga att låta sina barn undersökas, då kallelse till undersökning erhålles.

Bihang till riksdagens protokoll 1965. 11 saml. Nr 37

Starka skäl talar för att ett dylikt system, modifierat efter svenska förhållanden, införes även i vårt land. Erforderlig utredning bör genomföras snarast möjligt. Man torde härvid kunna utgå från att verksamheten bör anförtros sjukvårdshuvudmännen, vilka redan har ansvaret för mödra- och barnavårdsverksamheten. Utredningen bör även taga upp frågan om obligatorisk blodgruppsbestämning för barn.

Undersökningen bör äga rum när barnen är 3 à 4 år gamla.

Beträffande motiveringen i övrigt får utskottet hänvisa till motion II: 170.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionerna från medicinalstyrelsen och socialstyrelsen.

Medicinalstyrelsen anför:

Såsom medicinalstyrelsen tidigare framhållit i skilda sammanhang — bland annat med anledning av en av motionären Antonsson 1960 väckt interpellation beträffande de handikappade barnens vård m. m. — är det av synnerlig vikt att kontroll av fysisk och psykisk utveckling samt sinnesorganens tillstånd sker i småbarnsåldern. Härigenom möjliggöres, att erforderliga åtgärder kan vidtagas i rätt tid och onödiga skadeverkningar av eventuella handikapp motverkas.

Ifrågavarande kontroll sker naturligtast inom ramen av den statsunderstödda förebyggande barnvården. Anslutningen till denna uppgick 1963 till 97 % av spädbarnen, 92 % av ettåringarna, 76 % av tvååringarna, 58 % av treåringarna, 48 % av fyraåringarna, 37 % av femåringarna, 26 % av sexåringarna och 5 % av sjuåringarna. Anledningen till den avtagande vårdfrekvensen i de högre förskoleåldrarna torde främst vara den bristande tillgången på läkare och sjuksköterskor. Funnes denna personal att tillgå i tillräcklig utsträckning, skulle sannolikt den brist på intresse, som möjligen föreligger från vissa föräldrars sida, kunna övervinnas.

Vad specialundersökningar av syn och hörsel angår, utfördes, såvitt årsberättelserna för 1963 utvisar, synskärpsbestämning detta år å cirka 16 000 fyraåringar (av cirka 50 000 övervakade på en årskull om cirka 103 500 barn). För denna undersökning finnes en relativt enkel metod, varom anvisningar givits genom kurser anordnade i svenska socialvårdsförbundets regi och genom för dessa utarbetade kompendier som distribuerats till personalen vid barnvårdsorganen. För hörselundersökningar existerar icke någon tillfredsställande, i större skala praktiskt användbar metod för prövning av småbarn. Hörselundersökningar har dock gjorts på enstaka ställen i landet med hjälp av hörcentralernas personal. Jämväl i detta hänseende har anvisningar lämnats genom ovannämnda kurser och kompendier.

En ytterligare utbyggnad av den förebyggande barnvården, så att inget avbrott sker i hälsovården mellan spädbarns- och skolåldern och så att syn-, hörsel- och tal-kontroll företages i lämpligaste ålder, är angelägen. En dylik torde också automatiskt komma till stånd så snart personalläget förbättrats och lämplig metodik framför allt för hörselundersökningarna kunnat utarbetas. När så skett kan även frågan om att — såsom motionärerna föreslagit — göra kontrollen obligatorisk för alla barn i viss ålder övervägas, om så befinnes erforderligt. Upptages frågan om genomförande av en dylik kontroll redan nu till behandling, bör i första hand klarläggas om möjligheter att utföra densamma föreligger.

Socialstyrelsen anför:

Genom beslut av 1937 års riksdag infördes den s. k. förebyggande mödra- och barnvården, d. v. s. medicinsk kontroll och rådgivning för blivande och nyblivna mödrar och späda barn. Landstingen blev huvudmän för verksamheten. Sedan riksdagen beslutat ge statsbidrag för förebyggande vård även av barn över ett års ålder har verksamheten successivt byggts ut. I medicinalstyrelsens normalinstruktion för den förebyggande mödra- och barnvården, fastställd den 29 oktober 1955, sägs bl. a.:

»Den förebyggande barnvården omfattar, förutom barn under första levnadsåret, så stort antal årsgrupper av barn intill skolåldern, som huvudmannen efter samråd med vederbörande läkare bestämmer. Det är angeläget, att vården så snart omständigheterna medgiva utbygges att omfatta alla barn i förskoleåldern.»

Avsikten har varit att få till stånd en kontinuerlig hälsokontroll av barn från födelsen upp till skolåldern, då skolhälsovårdsorganisationen övertar denna uppgift. På grund av bristande personella resurser har avsikten endast i viss mån kunnat fullföljas.

Det föreligger sålunda på många håll en lucka i hälsokontrollen av barnen från 2—3-årsåldern upp till skolåldern. Detta medför, att syn-, hörsel- och talrubbingar och andra fysiska och psykiska defekter i många fall upptäcks först när barnen börjat skolan. Såsom motionärerna framhåller är en tidig diagnos angelägen, eftersom en tidigt insatt medicinsk behandling och träning ökar utsikterna till att barnen skall kunna övervinna sitt handikapp. De barn, som mottages i de olika typerna av barnstugor, har den fördelen framför andra barn, att deras eventuella defekter har större utsikter att bli uppmärksammade, dels genom barnstugepersonalens fortlöpande observation, dels genom den läkarkontroll, som författningsenligt skall förekomma vid barnvårdsanstalter. Socialstyrelsen anser det vara önskvärt, att någon form av hälsokontroll ordnas även för de barn, som icke besöker barnstugor. En engångsundersökning av barn i 3—4-årsåldern ställer icke samma krav på personaltillgång som kontinuerlig hälsokontroll av åldersgrupperna från 2 å 3—7 år och borde därför kunna förverkligas.

Det torde i stor utsträckning förhålla sig så, att de barn, vilkas vårdare icke självmant söker den hjälp den förebyggande barnvården erbjuder, bäst behöver den. Förhållandet torde bli detsamma vid en punktvis insatt hälsokontroll sådan som motionärerna föreslår. Denna synes därför i enlighet med motionärernas förslag böra göras obligatorisk. En obligatorisk undersökning borde också kunna ge möjlighet att upptäcka fall, där barn tillfogats skador genom misshandel. Den obligatoriska läkarundersökningen skulle sålunda enligt socialstyrelsens uppfattning kunna tjäna icke blott det i motionen angivna syftet — tidig diagnosticering och behandling av defekter — utan också vara ett led i bekämpandet av barnmisshandel. Socialstyrelsen har även i utlåtande över motionerna I: 253 och II: 696 om åtgärder mot barnmisshandel framfört synpunkten, att obligatorisk läkarundersökning av barn skulle kunna ingå som *en* åtgärd i kampen mot barnmisshandel. Utredningen torde böra uppmärksamma frågan om sanktioner i de fall, då föräldrarna vägrar låta undersöka barnet.

Under återopande av ovanstående tillstyrker socialstyrelsen motionärernas förslag att frågan om obligatorisk medicinsk kontroll av barn utredes.

Utskottet

Motionärerna hemställer om skyndsamt utredning och förslag rörande införande av obligatorisk medicinsk kontroll av alla barn, lämpligen i 3—4-årsåldern.

Det är även enligt utskottets mening angeläget att sådan medicinsk kontroll som avses i motionerna kommer till stånd. Utskottet ser därför med tillfredsställelse att åtgärder i sådant syfte nu vidtagits. Chefen för socialdepartementet har nämligen i proposition nr 75 (sid. 69) till årets riksdag angående vissa frågor rörande vård och undervisning av rörelsehindrade barn m. m. anmält, att en särskild sakkunnig erhållit i uppdrag att göra en förberedande undersökning beträffande en allmän hälsokontroll av småbarn i syfte att på den vägen spåra upp eventuella handikapp. Enligt vad utskottet inhämtat har utredningen redan kommit i gång och möjligheter finns att ett principförslag skall kunna framläggas hösten 1965. Samtliga de i motionerna upptagna spörsmålen, således även frågan om obligatorisk blodgruppsbestämning för barn, kommer att behandlas vid utredningen. Då motionerna får anses besvarade härmed finner utskottet icke anledning till annan hemställan än

att de likalydande motionerna I: 137 och II: 170 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 29 april 1965

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Möller*, Eric Gustaf Peterson, Helleblad, Hedlund, Nyman, Hübinette*, fru Olsson*, herrar Helge Karlsson och Blomquist;

från andra kammaren: fru Eriksson i Stockholm, herrar Dickson, Lundmark, Rimås, Wikner, Rask, Nilsson i Agnäs, Andersson i Örebro, fru Ekroth*, herrar Björk i Göteborg*, Johansson i Växjö och Johansson i Skärstad*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.